

כבוד

ריקוד של אנשים "כבדים"

בשל הקושי העצום שלהם לבצע ולזכור את סדר התנועות, כל צעד וסיבוב שלהם מושקעים בו כוחות נפש עצומים. הנפת זרוע, החזקת ידי הפרנטנר, כל תנועה פשוטה הופכת אצלם לבעלת משמעות רגשית – בדיוק המרכיב, החסר כל כך בביצועם של רוב הרקדנים הבריאים

תופעה חדשה. מקרה קיצוני של יופי אנושי ואסתטי כאחד הוא, ללא ספק, המופע של תמר בורר, רקדנית ישראלית צעירה, שנפגעה בתאונת דרכים. היא משותקת בפלג-גופה התחתון, ולמרות זאת, אחרי החלמתה יצרה עבור עצמה מחול, בו היא נעה, נשענת על הליכון. היא אף הוזמנה לפסטיבל מונפלייה, צרפת, והופיעה שם בריקוד מיוחד במינו זה שלה.

רעיה ספיבק, מדריכה ותיקה לריקודי-עם, עוסקת שנים ארוכות בעבודה עם מפגרים. לפני שנתיים היא החלה, יחד עם עמיתה להדרכת המפגרים במעונות ובמועדונים השונים, להופיע עימם במופע ייחודי, "פרחים ולבבות" שמו.

שעה שרעיה ספיבק משכה אותי - כמעט בכוח - למופע "פרחים ולבבות" בפסטיבל כרמיאל, ציפתה לי הפתעה. כי המופע היה לא רק הישג טיפולי נכבד, אלא חוויה אסתטית של ממש.

ולזאת לא הייתי מוכן. שאלתי את עצמי, מדוע מחולם של המפגרים מרשים כל כך. הגעתי למסקנה, שבשל הקושי העצום שלהם לבצע ולזכור את סדר התנועות, כל צעד וסיבוב שלהם מושקעים בו כוחות נפש עצומים. הנפת זרוע, החזקת ידי הפרנטנר, כל תנועה פשוטה הופכת אצלם לבעלת משמעות רגשית - בדיוק המרכיב, החסר כל כך בביצועם של רוב הרקדנים הבריאים, ואפילו אצל המקצוענים המיומנים ביותר על בימת המחול האמנותי. הכוונה - במובן החסידי של מושג זה - מאצילה משמעות למחול המפגרים.

חוסר המיומנות הטכנית של המפגרים, הנלחמים על כל רגע במחול, ונהנים ממנו כהישג, מרתק יותר מברק טכני, שאין מאחוריו אלא שיגרה ומכאניות. המפגר הרוקד חוגג את נצחון האנושיות עם כל צעד נכון. היכן אפשר לחזות בתופעה כזאת על בימת המחול האמנותי?

דומני שזהו שיעור מאלף לכל מי שעוסק באמנות המחול.

לכאורה מחול ומוגבלות - גופנית או מנטאלית - הם מושגים הסותרים זה את זה חזיתית. אבל מתברר, שלאחרונה מתהווה תופעה מרתקת, של מחול "כבד", אם להשתמש במושג שאול ממחזהו של איציק ויינגרטן, "לרקוד עם אבא".

כך מתאר שם הבחור המפגר בשכלו, בנו של רקדן וכוריאוגראף, את מה שהוא עצמו רוקד. הוא, לדבריו, "רקדן כבד". זו הצגה מרגשת.

מסתבר, שלא רק אצלנו גוברת ההתעניינות במחול של מוגבלים. בלונדון הופיעה לאחרונה קבוצה חדשה של רוקדים, הנקראת "CandoCo", ובה גם שלושה מחוללים משותקים, היושבים בכסא-גלגלים.

גי'אן פארי, מבקרת המחול של ה "Observer" הלונדוני, כותבת על כך: "המופע הראשון שלהם מנסה לצמצם ולא לנצל את הפער שבין גופות מוגבלים, כל אחד במידה שונה. העבודה הארוכה למדי, המלווה במוסיקה חדישה, זכתה לכוריאוגרפיה הרגישה לצרכים המיוחדים של המבצעים. למרות הכל, אפשרויות מרתקות המצפות לפיתוח, ניצנצו מהאפלה, לרגע בו הלהקה וקהל הצופים שלה יהיו מסוגלים לקבל את הקביעה ששוני מעניין ולא דוחה".

הנאורולוג אוליבר סאקס, בספרו "האיש שחשב שאישתו היא כובע", עוסק בבעיה זו של אמנות ומשמעויותיה בעולם של מפגרים.

"כוחה של המוסיקה רב, הן בצד התיאורטי והן המעשי [בטיפול במפגרים]. ניתן להבחין בכך אפילו במקרים של אידיויטים, שמנת-המשכל שלהם מתחת ל-20, הסובלים מהפרעות מוטוריות [תנועתיות] קיצוניות ומבלבול. תנועותיהם הגולמניות עשויות להעלים בין רגע, במחול לצלילי המוסיקה - לפתע, עם המוסיקה הם יודעים איך לנוע. ואנו נוכחים איך מפגרים, שאינם מסוגלים לבצע אפילו פעולות פשוטות יחסית, הדורשות רק ארבע או חמש תנועות ברצף מסויים, מבצעים תנועות אלה בצורה מושלמת, אם הדבר נעשה לצלילי מוסיקה".

מגבלות, ההופכות ליתרון בתחום המחול, הן